

DOI: 10.61718/sgv59.01

УДК 342.7:342.9

Тихонова Дар'я Сергіївна

Кандидат юридичних наук, доцент

ORCID: 0000-0001-8191-2084

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ПІД ЧАС ВІЙНИ

В даній роботі розглянуті особливості захисту прав людини в Україні в умовах воєнного стану, введеного у зв'язку зі збройною агресією рф. Перелічені та проаналізовані положення Конституції України та Загальної декларації прав людини. Визначено, які саме права залишаються непорушними, а які можуть бути тимчасово обмежені із дотриманням принципів пропорційності та законності. Зроблено висновок, що Україна має балансувати між національною безпекою та збереженням демократичних стандартів. Ключові слова: права людини, воєнний стан, захист прав людини, гарантія прав, Конституція України, Загальна декларація прав людини.

В умовах збройної агресії рф проти України питання захисту та забезпечення прав людини стає більш актуальнішим. В Конституції України, в статті 3 зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Держава гарантує захист прав людини та відповідає перед людиною за свою діяльність. Забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Реалізація конституційних прав, стикається з безліччю викликів. Війна спричиняє необхідність тимчасового обмеження окремих прав, які передбачені статтею 64 Конституції України, але втім навіть в умовах воєнного стану держава зобов'язана гарантувати ті права, що є невід'ємними відповідно до міжнародних зобов'язань України.

Відповідно до Загальної декларації прав людини (Декларація) від 10.12.1948 року, як міжнародно-правовий акт, визначає стандарти життя та проголошує невідчужуваність прав, про які говориться в зазначеній Декларації. Згідно із 3 статтею Декларації кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність [2] і саме це право є під найбільшою загрозою, бо сьогодні під час війни, люди щодня страждають від щоденних обстрілів, руйнування особистого житла та критичної інфраструктури держави. Далі в Декларації в 5 статті вказується, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання [2], також щодня порушується ці права, наприклад, стосовно військовополонених, як з ними принизливо та жорстоко поводяться.

Також, в Декларації, зазначені два важливих права людини, а саме, що ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання та те, що кожна людина має право вільно пересуватися і самостійно обирати собі місце свого проживання у межах кожної держави, ці права гарантують захищеність від незаконного арешту та право на свободу вільного пересування, але на сьогодні це обмежується воєнним станом в Україні, задля національної безпеки держави.

Війна ставить перед Україною безліч завдань, як захист своїх територій так і захист своїх громадян. До базових невід'ємних прав, які мають постійно захищатись, українським та міжнародним законодавством, можна віднести: право на життя, право на гідність, право на свободу слова, право на правову допомогу, право на справедливий суд. Це права які не можуть бути обмеженими навіть під час воєнного стану. До прав, які можуть бути тимчасово обмежені, але мають зберігати гарантії, це: право на свободу пересування, право вибору місця проживання.

Отже, можна стверджувати, що під час війни, Україна повинна дотримуватись та забезпечити баланс між національною безпекою та захищеністю прав і свобод людини.

Невід'ємними правами людини, на сьогодні залишаються недоторканими навіть під час воєнного стану – право на життя, гідність, захист від катувань, свободу слова та право на справедливий суд. Тимчасові обмеження інших прав мають бути законними та обґрунтованими, щоб зберегти довіру громадян до держави.

Навіть в умовах війни Україна повинна залишатися правовою та демократичною державою, для якої повага до прав людини є не лише юридичним зобов'язанням, а й найвищою цінністю. Збереження цих принципів є запорукою законності, прозорості, міжнародної підтримки та майбутнього відновлення країни на принципах верховенства права.

Джерела.

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення: 11.08.2025).
2. Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 11.08.2025).